

Ann Öhrbergs bok företräder solid grundforskning med äkta tvärvetenskapliga perspektiv. Boken är oundgänglig för alla som forskar om offentlighet och belevade kulturer i 1700-talets Sverige. Som en välskriven, fascinerande och inspirerande undersökning har den därtill även en bredare relevans.

Helsingfors universitet

CHARLOTTA WOLFF

Torgny Nevéus, *Claes Annerstedt: Historia om en glömd historiker* (Stockholm: Carlsson bokförlag 2014). 217 s.

Torgny Nevéus har varit Uppsala trogen sedan han påbörjade sina studier där 1944. Att han har valt att biografiera en föregångare bland historikerkollegorna, som i likhet med honom var verksam vid Uppsala universitet större delen av sitt yrkesverksamma liv, får anses vara högst passande. Studieobjektet, Claes Annerstedt (1839–1927), är framför allt hågkommen för sin långa gärning vid Carolina Rediviva och för de fem monumentala volymer samt lika många bihang som han skrev över Uppsala universitets historia. Icke att förglömma var Annerstedt ledamot av Svenska Akademien och var även i övrigt en flitig deltagare i andra lärda sällskap och föreningar. Dessutom var han verksam som politiker i Uppsala stadsfullmäktige och i landstinget.

Nevéus tecknar även konturerna av privatpersonen Annerstedt, hans hustru Hilda och deras stora umgängeskrets. Till vännerna hörde välkända akademiker som Oscar Alin, Hans Forssell, Henrik Schück och Harald Hjärne, även om relationerna med den sistnämnde tidvis var ansträngda. Kontakterna med flera andra dåtida kulturpersonligheter försvårades av Annerstedts mindre uppskattande omdömen över Karl XII. Bidragande till det stora umgänget var onekligen de förändrade ekonomiska omständigheterna. Annerstedt gick från att vara en student med blygsamma intäkter till att ha en mindre förmögenhet, mest beroende på kloka investeringar i Almqvist & Wiksell.

Som framgår av bokens undertitel menar Nevéus att Annerstedt numera är en bortglömd historiker, men han blir svaret skyldig vad han bygger detta antagande på. Förvisso fick Annerstedt inget eget kapitel i Ragnar Björks och Alf W. Johanssons antologi *Svenska historiker: Från medeltid till våra dagar* (2009), men omnämns vid ett flertal tillfällen i denna mäktiga volym. Den som intresserar sig för Olof Rudbeck behöver inte leta särdeles länge förrän Annerstedts namn nämns. Måhända finns det en annan anledning till undertiteln. Mellan – och ibland på – raderna märks en förtjusning i studieobjektet.

Författarens entusiasm är ofta smittsam. Det är en livfull och ofta lärd skildring av en lärdomsgigant – en flitig, plikttrogen, vitter historiker med förkärlek för akademiska tvister i gången tid, vilka han skildrade värtaligt, om än emellanåt omständligt. Den ständigt arbetsvillige Annerstedt framträder i flera sammanhang. Nevéus uppehåller sig vid det mödosamma arbetet med historiken över Uppsala universitet som Annerstedt i viktiga avseenden baserade på de ansträngningar som han gjort – och kontinuerligt fortsatte att göra – för att finna relevanta dokument.

Till de intressantare partierna i biografen hör skildringen av det ofta mödosamma arbetet med att utvidga Uppsala universitetsbibliotek från en arbetsplats med dåligt anpassade lokaler och snåla öppettider till en alltmer serviceinriktad och professionaliserad verksamhet. En dåtida bibliotekschef fick odla sina politiska talanger för att övertyga riksdagspolitikerna om ökade anslag för att kunna bekosta ombyggnader, bokmagasin och en dräglig arbetsmiljö för den tämligen fåtaliga personalen. Att Annerstedt spelade en viktig roll i denna utveckling framgår med all önskvärd tydlighet.

Nevéus konstaterar att Annerstedt inte var teoriernas och de analytiska resonemangens man. I detta avseende märks ett visst släktskap. Författaren undviker noggsamt att diskutera biografins problem och möjligheter till förmån för en tämligen rakt berättad levnadshistoria. Emellanåt märks Nevéus förtjusning i Annerstedts formuleringsförmåga väl mycket, då han citerar långa passager med det huvudsakliga syftet att låta formuleringarna tala för sig själva. Samtidigt ska andra likheter mellan Annerstedt och Nevéus understrykas. Båda vittnar om en god kännedom om både Uppsalas akademiska liv och om historiker verksamma vid andra orter. Liksom sin föregångare är Nevéus en god källkritiker och hanterar med säker hand källor av de mest skilda slag. Det är även uppenbart att det handlar om en stor mängd material som har bearbetats i samband med tillblivelsen av denna bok, inte minst de dagböcker som Annerstedt började skriva som 17-åring och som han fortsatte med ända fram till sina sista dagar.

Även om Claes Annerstedt inte är lika bortglömd som Torgny Nevéus låter antyda är biografen över honom välkommen. Levnadsteckningen blir bitvis rapsodisk då framställningen tillfälligt avbryts för en anekdot, ett längre citat eller någon parentetisk information. Det ska inte skymma det faktum att Nevéus har skrivit en livfull, initierad och uttömmande biografi över en historiker vars arbetskapacitet väcker respekt närmare 90 år efter dennes bortgång.

Lunds universitet

ULF ZANDER

Staffan Bergwik, Michael Godhe, Anders Houltz & Magnus Rodell (red.),
*Svensk snillrikhet? Nationella föreställningar om entreprenörer och teknisk
 begåvning 1800–2000* (Lund: Nordic Academic Press 2014). 235 s.

I denna antologi analyserar tio svenska historiker hur föreställningar om svenskhet, tekniskt kunnande, uppfinningsriktighet, företagsamhet och modernitet har upprepats och omformulerats sedan slutet av 1800-talet. Utgångspunkten är begreppet snilleindustrin och i synnerhet hur snillrika individer har varit en resurs i meningsproduktionen i olika tider och olika sammanhang. Redaktörerna menar att såväl Gustaf Sundbärgs idéer från det förra seklets början om den svenska nationalkaraktären som det nutida vurmendet för innovation och entreprenörskap är en del av ett idékomplex som ständigt återupprepats men också förändrats. Syftet med antologin är att historisera detta idékomplex genom att analysera vilka sammanhang som har gett föreställningarna deras betydelser samt för vilka ändamål och på vilka arenor som föreställningarna har använts. Boken vänder sig därmed mot tidigare historiker och populärvetenskapliga författare som har tagit svensk teknisk snillrikhet som en mer eller mindre oproblematiserad empirisk utgångspunkt.

Boken består av tre delar med fokus på i tur och ordning medieringen av snillet, företagande och identitetsskapande samt formeringen av vetenskapliga gemenskaper. Idéhistorikern Staffan Bergwik inleder den första delen med ett text om hur mediala representationer av Gustaf Dalén, en av snilleindustrins förgrundsgestalter, har använts för att formulera ett nationellt samförstånd om vetenskapens, teknikens och industrins betydelse för nationen. Särskilt intressant är hur metaforiken om Dalén som en ljusbringare som själv blev blind av ett misslyckat experiment – ett kroppsligt offer – överfördes på nationen. Idéhistorikern Emma Nygren skriver om Ivar Kreuger som en förvaltare av den svenska snilleindustrin, en sorts finansiellt snille. Trots att Kreugers självmord uppdagade oegentligheter och utlöste en finansiell kris gick det även efter hans död att beskriva Kreuger som en tragisk hjälte, en representant för en andra svensk stormaktstid. Teknik- och vetenskapshistorikern Ulf Larsson analyserar hur Alfred Nobels eftermäle dominerats av dennes roll som grundare av nobelpriset snarare än hans insatser som uppfinnare och entreprenör. I ett något annorlunda bidrag, omarbetat från en tidigare artikel i *Polhem*, analyserar idéhistorikern Thomas Kaiserfeld de fyra svenska spelfilmer som handlar om ingenjörer och finner att varje film i första hand har varit en samtidspegel.

Den andra delen handlar om företagande och identitetsskapande. Teknik- och vetenskapshistorikern Anders Houltz analyserar snilleindustrin